

"Áldatlan és fölösleges vita"

Nádas Péter író a Medgyessy-ügyről

MIHANCSIK ZSÓFIA 2002. JÚNIUS 27.

NP: Ha én lennék a miniszterelnök, eszembe sem jutna. Nem is bonyolódtam volna bele ebbe az áldatlan és fölösleges vitába.

MN: Nem vett volna tudomást arról a papírról, amelyet a Magyar Nemzet közölt?

NP: Nincs rá okom, hogy tudomást vegyek róla. Ha államférfi vagyok, akkor azzal vagyok megbízva a választóim által, hogy őket képviseljem, és a törvényt betartsam. Én nem látok olyan törvényt, amellyel szembekerültem volna. Az erre kijelölt bírák is úgy ítélték meg, hogy egy Medgyessy Péter nevű állampolgárnak nincs semmi olyasmi a múltjában, ami miatt ne tölthetne be vezető pozíciót. Legalábbis annak az 1994-es törvénynek az alapján nincs, amelyről már akkor sok képviselő úgy tartotta, hogy elfogadhatatlan. Magam is így tartottam, és így tartom a mai napig. Hiszen ez a törvény az adatoknak csak bizonyos részét teszi nyilvánossá. Tehát legfeljebb arról lehetne most szó, hogy valakik valamiért kezdeményezik a törvény megváltoztatását. Magam is helyeselném, ha a törvény nemcsak a III/III-asokra vonatkozna, hanem valamennyi osztály munkatársaira. Persze kérdés, hogy az állami élet folyamatossága miatt mire lehet kiterjeszteni egy ilyen törvényt, és mire nem.

MN: Egy helyesbítést engedjen meg: az átvilágítási

törvény alapján azok is a törvény hatálya alá esnek, akik ügynökjelentéseket kaptak. Így Medgyessy Pétert, aki miniszterelnök-helyettesként kapta a jelentéseket, fel is szólították mindannyiszor lemondásra, ahányszor közfunkciót vállalt. Tehát ő elvileg a törvény hatálya alá esik, de a törvénynek nincs szankciója, csak annyi, hogy nyilvánosságra hozzák az illető érintettségét, amit az vagy akceptál, vagy nem. Medgyessy nem akceptálta.

NP: A választók ennek a tudatában voltak, és mégis megválasztották. Ha valaki ezt nehezményezi, akkor a törvény megváltoztatása érdekében kell mozgalmat indítania. Ami majd újabb törvényes helyzetet fog teremteni, ám visszamenőleg az új törvény nem lesz hatályos. Ameddig jogállamban élünk, a fennálló jog az érvényes. Ha forradalmat csinálunk, akkor persze más a helyzet. Tetszettek volna forradalmat csinálni, mondta Antall József igen helyesen. Csak hát a kerekasztal épp azért ült össze annak idején, épp azért jött létre a megegyezés a különféle politikai erők között, mert nem volt forradalmi helyzet. Gorbacsov jóvoltából tudomásunkra jutott, hogy a világbirodalom összeomlott, és akkor valahogy ki tudtunk mászni a romok alól, méghozzá békés körülmények között. Forradalmi helyzet nem volt, és ma sem látok ilyet. Annak meg különösen nem látom értelmét, hogy valamilyen politikai mozgalom szándékainak és céljainak megfelelően húsz-harminc éves ügyeket elővegyünk, és kotorásszunk bennük. Ráadásul törvénytelenül. Aki kapja, marja. Akinek van egy jó kis titkos papírja, amit sikerült ellopnia vagy lemásolnia, azt most előterjesztheti. Ez így nem demokratikus politikai élet, hanem maffia.

MN: A Medgyessy Péter ellen felhozott érvek azonban szerintem nem jogi, hanem erkölcsi természetűek. Az SZDSZ problémája is erkölcsi természetű volt: a választóknak nem volt módjuk

tudomást szerezni arról, mondták, hogy Medgyessy múltjában található egy titkos pont.

NP: Ez nem tesz hozzá a dologhoz, és nem vesz el belőle. A negyven éven felüli választóknak a kádárizmus erkölcsiségét illetően nem lehetnek különösebb illúzióik. Nem a szüleiktől, hanem maguktól tudják, hogy minek milyen ára volt, és kinek milyen múltja van. A demokratikus politikai élet pedig nem erkölcsi ítékezés. Ha erkölcsi tanácsra van szükségem, akkor a barátomhoz fordulok, paphoz megyek vagy a pszichiáteremhez. Erkölcsi kérdéseket demokratikus parlamentben nem lehet megbeszélni. Nem ott a helye. Ha erkölcsi kérdésekről kezdenek el beszélni a parlamentben, akkor a sztálinizmus vagy a hitlerizmus jut az ember eszébe. Diktatórikus rendszerek. A parlamentben törvényekről beszélünk, és vigyázunk, hogy más képviselők, pártok vagy miniszterek ezeket a törvényeket szintén betartsák.

MN: Tehát arra az érvre, hogy Medgyessynek a választókkal a választások előtt kellett volna közölnie múltját, ön azt mondja, hogy a választók tudták. Ha nem is pontosan, úgy igen, hogy ha egy ember ilyen karriert futott be a Pénzügyminisztériumban, annak voltak feltételei.

NP: Igen, tudniuk kellett, hogy egy ilyen karrier mivel járt. Nevetségesnek tartom ezt az egész diskurzust a régi rendszerről. A kommunistázást pedig különösen. 1956 után Magyarországon nem volt kommunista. Talán egyetlenegy volt, maga Kádár János. De Aczél György, akivel alkalmam volt beszélgetni, nem volt kommunista. Úgynevezetten pragmatikus politikus volt, már amennyiben a diktatúrában pragmatikusnak és politikusnak lehetett lenni. Egy cinikus pragmatikus, de kommunistának nem nevezném. Lehet kádárizmusról beszélni, lehet sztálinizmusról, rákosizmusról, és horthyizmusról is lehet. De

értelmetlen a kategóriákat keverni, és a legkülönbözőbb ideológiai érveket előadni primitív hatalmi célok miatt.

MN: De az is erkölcsi érv, amellyel a Fidesz állt elő, hogy ugyanis Medgyessy áruló volt, KGB-s volt, a magyar nép, Magyarország elárulója, aki a rendszer és nem az ország érdekében ténykedett, és teljesen mindegy az is, hogy az IMF-csatlakozás érdekében és a KGB ellenében védte-e a magyar adatokat, mert aki a kádárista, azaz a kommunista titkosszolgálatnak dolgozott, az nem erkölcsi lény.

NP: Szerintem ez erkölcsi érv nem lehet. Meg kell kérdezni, hogy egy pozitív erkölcsi érvhez hogyan juthat hozzá bárki törvényellenesen. Úgy juthat hozzá, ha magát a demokratikus alkotmányt nem veszi komolyan. Ha én azt kívánom bizonyítani, hogy a miniszterelnök nem erkölcsös ember, akkor az érvek alapját képező dokumentumokhoz csak törvényes úton juthatok. Ha nem így járok el, akkor kiesik az erkölcsi érvem. Amitől az ugyan még érv marad, csak azt bizonyítja, hogy én olyan demokráciát szeretnék, amelyben nekem azért vannak kis előnyeim. Bizonyos dolgokhoz hozzá tudok jutni, amelyekhez mások nem, és ezeket a kis törvénytelen előnyöket használom is. Ez nem demokrácia. Tolvajlásnak szokták minősíteni, aktatolvajlásnak, és számomra egy ilyen bizonyítékra épülő erkölcsi érv nem elfogadható. Az erkölcsi érvnek szánt dokumentum a jelen pillanatban hatályos törvények értelmében államtitoknak minősül. Ha egy ilyen dokumentum bármilyen párt kezébe kerül, akkor kezdeményezheti a titkosság feloldását. Minthogy a magyar állam jogfolytonossága törvényileg meghatározott, hiszen 1989-ben nem volt forradalom, hanem alkotmánymódosítással egybekötött békés átmenet, amelyet a tárgyaló felek és a nagyhatalmak egyként akceptáltak - ami nagyon fontos momentum, hiszen az egész a nemzetközi színpadon zajlik, nem egy

hátsó lépcsőházban, és minden államot a megbízhatóságán mérnek -, tehát ha ez a folyamat így zajlott le és nem másként, akkor ma csak egyetlen módon változtathatók a feltételek: új alkotmányt kell csinálni, amelyet a választópolgárok elfogadnak vagy nem fogadnak el. A törvények mögött és a törvények hézagjaiban tekeregve nem lehet demokratikus politikát csinálni.

MN: De sokak szerint államtitkot is közzé kell tenni akkor, ha a közérdek vagy az egyén információs joga indokolja. És a Medgyessy-ügy olyan főbenjáró eset, mondják, hogy itt az információkhoz való jogom előbbre való szempont, mint az, hogy ne kövessék el államtitoksértést.

NP: Ezzel teljes mértékben egyetértek, csak hogy itt nem erről van szó. Medgyessy Péter hallgatása ugyanis az égvilágon semmit nem veszélyeztetett. Ami történt, az inkább az ő emberi integritásának a veszélyeztetése, amit értelmetlennek és egy demokráciában megengedhetetlennek tartok. Praktikusan pedig erősen próbára teszi a különben sem nagyon erős kormánypartokat. Ami a mindenkori ellenzéknek mindig is célja, de ugyanennek az ellenzéknek el kell tudni döntenie, hogy egyben célja-e az ország destabilizációja is.

MN: Mit ért destabilizáción?

NP: A második világháború óta az európai és észak-amerikai nemzetközi közlekedésnek a stabilitás az alapja. Kiszámíthatónak és átláthatónak kell lennünk egymás számára. Ez bizonyos önkorlátozással jár. A demokrácia nemcsak törvénytiszteletet jelent, nemcsak a másik ember tiszteletét jelenti, nemcsak azt, hogy nem avatkozok bele mások magánéletébe, nem turkállok benne, sőt véleményt sem nyilvánítok róla, hanem azt is jelenti, azon vagyok, hogy a saját országom és az országok egymás közti viszonya stabil

legyen, és az is maradjon. Ahol nem a törvényeket, hanem a törvények hézagjait és hiányait használják politikai érvként, ott a stabilitás gyors ütemben eltűnik. Ha a közélet nem stabil, akkor véget ér az ésszerűség és az érvelés időszaka, fegyveres konfliktusokra kerül sor, emberek pusztulnak el. Európa története a tömeghalálok története, ezt a történetet ma nem érdemes és nem is szükségszerű megkísérteni. A mi régióink pedig éppen elég labilis. Egy államférfinak tudnia kell, meddig mehet el a személyes hatalmi vággyal, hol a határ, ahol be kell lépnie az önkorlátozásnak. Én belpolitikai válságra ma Magyarországon semmiféle alapos okot és indokot nem látok. Válságokat persze mindig elő lehet állítani. De ha én egy lapnak a szerkesztője vagy egy politikai pártnak a vezetője lennék, akkor az illegálisan birtokomba került papírokkal legfeljebb akkor állnék elő, ha magát a demokráciát látnám veszélyben.

MN: A jobboldal szerint végveszély van. Gondolja végig az évek óta tartó és a két választási forduló közt felerősödő kommunistázást. A jobboldal mindvégig azonosította a Kun Béla-, a Rákosi- és a Kádár-időszakot, egységesen kommunista diktatúra névvel illette őket, és azt sugallta, sőt a fekete kampányban ki is mondta, hogy ha az MSZP kerül hatalomra, ezt a rendszert hozza vissza, és ennek az egyes intézkedéseit is megnevezte. Vagyis az MSZP a demokráciát veszélyezteti. Ez egy zárt logika.

NP: Ha ebbe az utcába belemegyünk, akkor elemi iskolai szinten vitatkozhatunk. Vannak a vitának pontjai, amikor a partnert meg lehet kérni, menjen haza, és nézze meg a lexikont. Ilyen vitákba én nem kívánok belemenni. Hogy ki kit és minek nevez, az egyébként is a magánügye. Engem is le lehet kommunistázni. A várbeli Fidesz-nagygyűlés után jöttek a Dísz tér felől az emberek, én meg velük

szemben, az ellenkező irányból. A Várban lakom, mentem haza. És akkor egy idős asszony hirtelen beleordította az arcomba, hogy rohadt kommunista.

MN: Ismeretlenül, vagy magára ismert?

NP: Azért ordított, mert fel volt tüzelve, és én jöttem ott. A pszichológiai helyzetből ez következett: nagy tömeggel nem szabad szembemenni. Tulajdonképpen fel kellett volna mutatni a személyi igazolványomat, hogy kérem szépen, én itt lakom, joggal megyek szembe. Az alkotmány tiltja, hogy bárki akadályozza a másikat az utcán a haladásban. A dolog tartalmától függetlenül tiltja. De ilyen vitákba nem érdemes és nem is szabad belemenni. A kormánypártok gyengeségének jele éppen az, hogy belemennek ezekbe a vitákba.

MN: Bár óhatatlanul bele kell majd menni ilyen vitába, ha a Fidesz ügynöktörvény-módosítási javaslatáról lesz szó, mert abban az áll, hogy mindenkit, aki bármilyen minőségben dolgozott a III-as főcsoportfőnökségnek, ki kell zárni a politikából és a közhivatal-viselésből. Itt, ha jól értem, egy erkölcsi elvet öltöztetnek jogi köntösbe.

NP: Ilyen törvényt lehet ugyan hozni, de fel kell tenni a kérdést, a rendszerváltás után tizenkét évvel érdemes-e fölbolygatni miatta az egész társadalmat. Egy ilyen törvényből nagyon sok minden következik. Például a magyar társadalom gyors destabilizációja a szükségszerű és tömeges kirekesztések miatt, amelyet az alkotmány tilt. Ameddig az alkotmányt nem diktátor írja. Mert ha diktátum eredménye, akkor persze egy pillanatig sem kötelező senkire. Ezért is olyan gyenge ma Magyarországon a jogtudat. A magyar népesség két diktatúrában nevelkedett, jogtudata ennek a szocializációnak felel meg: jog az, amit magam és kis családom érdekében minden eszközzel meg kell kerülnöm, át kell hágnom, ki kell játszanom.

MN: Vagyis nem tartja megalapozottnak azt a törekvést, amely a kádárista társadalomban meg akar húzni egy határt azzal, hogy aki a határvonal fölé esik, tehát meghatározott módokon és tevékenységekkel hozzájárult a rendszer fenntartásához, kizárandó a mai közéletből?

NP: Nagyon sajnálom, de ilyen vonal nem húzható. Több rendszer kísérletet tett már hasonló meghatározásokra, és egyiknek sem sikerült. A náciuk megpróbálták meghatározni, hogy ki a német. A magyar fajvédők és a nyilasok, hogy ki a magyar. Nem lehet meghatározni. Önkény dönti el, melyik határt hová teszem. Demokratikus rendszerben nincsen jogom ilyen határokat húzogatni, visszamenőleg meg végképp nincs jogom, mert ha törvényt alkotok, annak sincs visszamenőleges hatálya.

MN: De most nem jogi, hanem erkölcsi szempontból beszélünk.

NP: Erkölcsi elvek alapján viszont nem tudok demokráciát csinálni, mert a demokratikus politika a választási elv alapján működik. Erkölcsi törvény nincs, az erkölcsi felfogás nem lehet a politikai törvénykezés tárgya, ezt tessék megérteni. Erkölcsi törvény a templomban van, az etika tankönyvben van, sok helyen van vagy nincs, de bíróság előtt nem lehet érvényesíteni. Én nem akarok eltussolni semmit, igazán nem voltam a Kádár-rendszer híve, sőt elég megrögzött ellenfele voltam, elég sok bajom volt miatta, nem védem. Medgyessy Péter pályafutása nekem nem lett volna különösen vonzó ajánlat. Húsz évvel ezelőtt nem szívesen diskuráltam volna vele, mert nem lett volna miről, és nem lett volna közös módszerünk se hozzá. Mára ez megváltozott. A történeti észszerűség diktálta így, és nem az én erkölcsi igényességem vagy igénytelenségem. Magyarországon 1989-ben nem volt forradalom. Az 1956 után kialakult helyzetet a magyar

lakosság nem tudta nem elfogadni. Utólag senkinek semmiféle szemrehányást nem lehet tenni, mert egy kicsit a diktatúrában is elélezett. Azért sem jár senkinek kárpótlás, mert nem élvezett el. És azt sem szabad elfelejteni, hogy erkölcsi alapon forradalmat még sohasem csináltak. Forradalmat egyébként is csak balról lehet csinálni, a jobboldali forradalmaknak fehér terror a nevük. Erkölcsi forradalom nincs, s ebbe a vitába nem is lehet belemenni. Ugyanúgy, ahogy lélekben nem lehet Magyarország miniszterelnökének lenni. A léleknek ugyanis nincs miniszterelnöke. Se 15 milliónak, se 10 milliónak. A léleknek én vagyok a felelőse, a pszichológus vagy a pap a felelőse. A miniszterelnök a törvények felelőse, az ország gazdaságának a felelőse, a közbiztonság felelőse. Hogy hány millióan tartoznak hozzá, azt nemzetközi szerződések határozzák meg, és nem ő. Ezeket a szerződéseket természetesen meg lehet változtatni. Háborúval, de ehhez hadsereg kell, és a magyaroké a térségben a leggyengébb hadsereg. Vagy nemzetközi tárgyalásokon. Ahhoz viszont a kormányoknak tárgyalóképeseknek kell maradniuk, azaz a demokratikus Európában be kell tartaniuk a demokratikus játékszabályokat.

MN: Mégsem tudom másnak nevezni azt a tényt, mint erkölcsi minősítésnek, hogy a magyar jobboldal az emberek Kádár-rendszerbeli magatartását egy skálán akarja most elhelyezni, amelynek az alsó részein van a köznép, aki áldozat volt, mindenki más meg a felső régióba esik, mert volt választása, eldönthette, hogy csak párttag lesz vagy titkosszolgálati tiszt is, mondjuk a szakmai érvényesülése érdekében. Ez esetben viszont erkölcstelen.

NP: Politikusnak ilyen ítélethez nincs kompetenciája, demokratikus politikusnak pedig végképp nincs. Ebbe a vitába nem érdemes belemenni. **Eörsi István** írt egy

okos cikket Esterházy *Javított kiadásáról*; azt mondja, Esterházy válasza az apja problémájára katolikus válasz, hiszen abból indul ki, hogy az embernek van szabad választása. Miért csak a kádárista vezetőknek volt szabad választásuk? Volt olyan kisember, akinek ne lett volna szabad választása, hogy belép-e a pártba, vagy lopja-e a takarmányt a tszcs-ből? A szabad választás kérdéseiben azonban a teológus vagy a filozófus kompetens. Egyszóval a nyilvánosság előtt bárkiről ítélni erkölcsi érvekkel, ez demokráciában nem megengedett. Minden olyasmihez, ami az ember testi és lelki integritásához tartozik, egy demokráciában nem szólunk hozzá nyilvánosan.

MN: Igaza van, politikai pártoknak nem dolguk az erkölcsi minősítés, az viszont dolguk, hogy a tömegeiket mozgósítsák. És ezt most éppen erkölcsi érvekkel teszik. A Medián-felmérés szerint a Fidesz-szavazók 58 százaléka gondolja úgy, hogy Medgyessy Péternek mennie kell, mert erkölcsileg sáros. És ez elég sok ember, még ha a Fidesz szemszögéből nyilván elképesztően kevés is. Megindokolná, hogy miért nem kell mégsem beszélnünk a dologról?

NP: Újabban mindent, ami lehetséges, jónak is szoktak tartani, illetve sietve elfogadják, mint a realitás részét. Én legyek az utolsó, aki ezt az elvet elfogadja. Jómagam csak utalni tudok rá, hol vannak a politikusi kompetencia határai, igyekszem tisztázni a fogalmakat, magába a tárgyi vitába viszont nem mennék bele. Hogy Medgyessy erkölcsös vagy erkölcstelen, számomra nem kérdés. Kuncze Gáborral viszont teljes mértékben egyetértek. Két választási periódus között az ország érdeke előbbre való, mint a párt érdeke. Amelyik párt ezt az igazságot nem képes fölfogni, az maga alatt vágja a fát. Nagyon örültem, hogy az SZDSZ felismerte ezt a politikai alapelvet, első hisztériájában tett nyilatkozatát visszavonta, és új nyilatkozatot tett. Hogy

milyen áron tette, az a későbbiekben majd ki fog derülni. Bizonyára sokan ki fognak lépni ebből a pártból, de még többen gondolták úgy, hogy nem szabad elhagyniuk a koalíciót, mert az ország többet veszít, mint amennyi erkölcsi fölény és hősiesség kihozható egy ilyen lépésből. Maga a jelenség egyébként nem precedens nélküli. Az államok életében ilyesmi megesik, a franciáknál többször megesett. A szocialista Mitterrand-ról élete végén kiderült, hogy fasiszta volt. Volt erről egy nyilvános beszélgetése a televízióban, ahol természetesen hazudott, de történészek vitatták és cáfolták az állításait. A Francia Köztársaság stabilitása azonban előbbre valónak bizonyult, mint a történelmi igazság. Államelnökként rendesen inszcenálta is a saját halálát. Az egész nemzet gyászolta, majd megválasztott egy új elnököt, akiről később kiderült, hogy valószínűleg lopott. Amikor a Francia Köztársaság olyan helyzetbe került, hogy a baloldali pártoknak választaniuk kellett Le Pen és Chirac között, akkor azt választották, aki ugyan lopott, de biztosan demokrata, nem pedig azt, aki talán nem lopott, de biztosan nem demokrata.

MN: De ha az egyik nagy politikai erő, a Fidesz azt a normarendszert próbálja fenntartani ebben az országban, hogy az ember megítélésének nem az életút és nem is a jelenbeli tevékenység a szempontja, hanem a múltjának egy megragadható, méghozzá negatív etapja, és ezt a mércét sokan elfogadják, akkor mégiscsak számolni kell vele, tehát beszélni kell róla.

NP: Ilyen mérce nincs. Bár a demokráciában el kell tudni viselni, hogy az emberek jelentős része hülyeségekre is vevő. Az államok életében mindig az a kérdés, hogy az ilyen emberek többségben vannak-e vagy sem. Ha többségre jutnak, akkor az állami élet a mélypontjára ér. Nem hiszem, hogy lenne törvény, a magyar alkotmánnyal és a nemzetközi

kötelezettségekkel egyeztethető, és az állna benne, hogy bizonyos emberek húsz-harminc évvel ezelőtti tevékenységük miatt, amelyek nem biztos, hogy ma bizonyíthatók, akkoriban pedig nem voltak törvénysértők, most nagy hirtelen kirekeszthetők lennének az állami életből.

MN: Azt mondja tehát, hogy a Kádár-rendszerben tanúsított magatartások nem képezhetik ma erkölcsi ítéletek alapját. Milyen ítélet alapját képezhetik?

NP: Semmilyenét. Magánvéleményét. Regénynek lehetnek tárgyai. Kocsmai beszélgetése. A demokratikus rendszerek jóhiszeműek. Ez az egyik legfontosabb tulajdonságuk. Milyen feltételezés alapján gondolhatom vagy állítom, hogy a magyar miniszterelnök ma ugyanolyan, mint 1978-ban volt? Milyen alapon gondolom, hogy időközben nem változtatta meg a véleményét, és nem lett demokrata? Nem gondolhatom, egészen addig nem gondolhatom, amíg ellenkező bizonyítékok nincsenek a kezemben.

MN: Mi különbözteti meg a ön magatartását - mint elmondta, és mint tudjuk is, ön a Kádár-rendszer ellenfele volt - és Medgyessy Péterét, aki kémelhárítója volt a Kádár-rendszernek? Nincs különbség?

NP: De van. A történetünk különbsége, s ez igen lényeges. A különbségnek akkor lenne praktikus jelentősége, ha a barátja volnék. De nem lehettem volna és nem is vagyok a barátja. Nincsen a sorsához személyes közöm. Persze mint választópolgár, szeretem tudni, hogy mikor mit csinált. Neki azonban nem volt kötelessége megmondani, mert a törvények szerint ez most államtitok. A magyar állam jogfolytonosságát maguk a jogalkotók teremtették meg, és a politikai őszinteség jegyében ezt ő sem sértheti meg. Minden erre vonatkozó szemrehányás vele

szemben, akár Kis Jánosé, akár Pokorni Zoltáné, alaptalan. Nem jöhet számításba, ha törvénytisztelő emberek. Ha nem törvénytisztelő emberek, amit Kis Jánosról nem feltételezek, Pokorni Zoltánról sem feltételezek, akkor az más kérdés. Ha valaki nem törvénytisztelő, akkor nem törvénytisztelő. De akkor kizárja magát a demokratikus közösségből.

Mihancsik Zsófia

Az interjú teljes változata a Klub Rádió múlt vasárnapi, Hétzáró című műsorában hangzott el.